ఆమె త్యాగం

శీతారామయ్యని నేను క్లబ్బులో ఎరుగుదును. డిగ్రీలూ, మర్యాదా, ప్రాముఖ్యమైన ఆ క్లబ్బుల్లో శీతారామయ్యని చేర్చుకోడం ఎవరికి ఇష్టం లేదు. నాకుకూడా. కాని తనుచేరడం ఇష్టంలేదన్నవాణ్ణి తంతానని బెదిరించి చేరాడు. తంతానన్నాడంటే తన్నితీరతాడని అందరికీ తెలుసు. అతను చేరింతరవాతనైనా అతన్ని మాలో ఒకణ్ణిగా చేర్చుకొనేలేదు. అతని వైఖరి మాత్రం, 'మీ రెంత వెధవలో నాకు తెలుసు. పంతానికి చేరాను గాని మీరు నన్ను అంగీకరించక పోవడమే నాకు మర్యాద' అన్నట్టు తిరిగేవాడు.

అతను గొప్ప రౌడీ కావడమే కాకండా, తనతండ్రి దమ్మిడీలు లెక్కపెడుతో, సౌఖ్యాలు వొదులుకొని వెట్టిచాకిరీచేసి కూడబెట్టిన గొప్ప ఆస్తిని ఒక స్త్రీకోసం—అందులో అందంలేని రోడ్డు వేశ్యకోసం తగలేశాడనీ, ఇంక మిగిలిన కొంచెమూ, మోటారులో ఆమెతో తిరిగే సరదా కోసం సరిపుచ్చుతున్నాడనీ తెలిసింది. పిసినారి అని బతికి వున్నన్నాళ్ళూ తిట్లుతిన్న అతని తండ్రి, ఇప్పుడు పబ్లిక్ సింపతీని సంపాయించాడు. ధనం ఛిద్రంచేసుకుని, తక్కిన అల్లర్లు ఎన్ని చేసినా లోకం గౌరవిస్తుంది. ధనం వున్నప్పటి అతని గర్వం ధర్మంగా కనపడ్డది గాని, ధనం తరుగుతున్నకొద్దీ, అతని ముఖంలో గర్వం, సంతోషం, మనుషుల్ని చూసి అల్పభావం ఎక్కువవుతున్నాయి!

"ఏంచూసుకుని ఆ బోర్లపడడం ?"

"దాన్ని చూసుకునేమో ?"

"తన రంభముందు కులుకమను. మనముందు ఎందుకు ?"

"మనకి ఆ రంభ లేదుకదా. అనిగావును

"అట్టే ఏం రంభకాదు. నేను చూశాను."

"ఇదివరకు గుంటూరులో దాని ఖరీదు ఆరణాలూ, రెండు బంతి పువ్వులూ——"

"తాను వొలిచింది————"

శీతారామయ్య వొస్తున్నాడు. వూరుకున్నాము.

శీతారామయ్యే నాకత్యంత ప్రియమిత్రుడు. క్లబ్బుకి వెళ్ళడమంటే కలిగే సంతోషములో సంగం అతన్నిచూసే ఆశలోనే వుండేది. కాని తన తండ్రి దమ్మిడీలు లెక్కపెట్టి సౌఖ్యాలు వదలుకొని వెట్టిచాకిరీచేసి కూడతీసిన ఆ గొప్ప ఆస్తిని ఒక స్త్రీకోసం తగలేశాడనీ, యింక మిగిలిన కొంచెమూ, మోటారుకారులోతిరిగే సరదాకు సరిబుచ్చుతున్నాడనీ అనేవాళ్ళు క్లబ్బులో. కాని, ఆ స్త్రీ యెవ్వరో, ఎటువంటిదో! నాకు స్నేహమైన సంవత్సరానికి గావును, అతను క్లబ్బుకి రావడం మానాడు, జబ్బుగా వుందన్నారు. వూరువిడిచి వెళ్ళాడు తరువాత తిరిగివచ్చాడనీ, అతని జబ్బు క్షయ అన్నారనీ, తెలిసింది. అతని మేడ, కారు వేలం పడ్డాయి. వూరి వెలపల ఏదో గుడిశెలో కాపరమున్నారని తెలిసింది. అతన్ని వెళ్ళి చూడాలనుకున్నాను. కాని అదివరకెన్నడూ అతనియింటికి వెళ్ళలేదు. అతని కష్టముంటుందో లేదో, అందులో సరైన మర్యాద కాపరంకూడా కాదయ్యేను, అని వెళ్ళడం మానుకొన్నాను. కాని వారం రోజుల్లోనే అతన్ని చూడడానికి రమ్మని కబురువొచ్చింది, యింక దాక్టరైన తరవాత నా యిష్టాలతో పనేముంది ?

2

మొదట ఆ కుటీరాన్ని చూడగానే, నా కాశ్చర్యం వేసింది. బీదతనంవల్ల ఆ దేవిడీవంటి మెడని వొదిలారా, లేక యీ కుటీరం అందాన్ని వొలిచి స్వప్నాలుకని యిట్లా సృష్టించుకున్నారా, అనిపించింది. యింటి ముందర పూలమొక్కలు, తడికలకు అతికించిన పూలకాయితాలు, చిన్న పటాలు అద్దకాల పంజరాలు, రోగి మంచందగ్గిర కొమ్మలూ, పూలు, అలికి ముగ్గులువేసిన నేల. శుభ్రత అన్నీ నాకు ఆహ్లాదాన్ని కలిగించాయి. ఆమెవొచ్చింది. తలెత్తి ఆమెవంక చూడగానే తెలిసింది నా అంతరాత్మకి, నా జీవితంలో శాశ్వతమైన పదచిహ్నాన్ని వదలగల వకగొప్ప నిమిషం తటస్థమయిందని ఆమెలో అందంలేదు. పెద్దకళ్ళుకావు, కోలముక్కు లేదు, గొప్ప అవయవాలులేవు, ఆకర్షించే వక్షంలేదు. కాని యేదో శుభ్రం, పవిత్రత, పాతివ్రత్యం, శోభ, ఆమె నావరించి వుంటుంది. ఆమె ముఖంలోని చిరునవ్వు పిలిచి స్నేహం చేసుకుంది నన్ను. లోకమంతా వొదిలి యిక్కడ వుంటే నేమని అప్రయత్నంగా తోచింది. ఈమెవల్ల అతనిదివరకెంత ఆనందాన్ని పొందివుండాలో యీమెకాంతితో చిరునవ్వులతో తన గృహమూ, హృదయమూ యెంత గొప్పగా వెలిగివుంటాయో అనుకున్నాను. రాత్రింబవళ్ళు యీమెపక్కనవుంటే, రోగినై మంచంమీద పడుకొనివుంటే నేం ?

ప్రతి వుదయం నేనా గుమ్మంలో కాలుపెట్టడంతోటే పారిజాత పువ్వు వాసనా, వెన్నెల మెత్తదనమూ, ఆకాశ విశాలత్వమూ తోచేట్టు, ఆమె శాంతమైన చిరునవ్వూ కళ్ళలోని దయా నన్నావరించేవి. అక్కడించి, కదలి వూళ్ళోకి వెళ్ళడం తలుచుకుంటే, కణ్వాశ్రమంనించి, దండకారణ్యంలో ప్రవేశించడంలాగుండేది. ఆ ఆకర్షణాశక్తీ, సౌమ్య శాంత స్ఫూర్తి, యెట్లా, యెందుకు ఆమెనించి ప్రసరించేవో నాకర్థంకాదు. అపురూపంగా కొందరున్నారు. వారిలో ఒక్కొక్కరు యెప్పుడో తటాలున కంటపడగానే మురికి కాల్వలూ, నల్లనిగోడలూ, ఎర్రని దుమ్మూ, వీటి

లోంచి అకాత్తుగా గంధర్వద్వారం తెరుచుకొని శీతలఛాయలతో ఆహ్వానించే సుందరారణ్యంలోకి వెళ్ళినట్టుంటుంది. విశాల మైదానముపైని నిర్మలాకాశాలూ, నీలంగా తళతళలాడే చల్లని తేటనీటి సరోవరాలూ, పెద్దవైన తెల్లని పద్మాలరేకులూ స్ఫురణకు వొచ్చి హృదయం చెప్పరాని బాధతో కొట్టుకుంటుంది. మనజన్మ సార్ధకము చెయ్యగల ఆ సుందర విహారాలన్నీ వొదిలి అక్రమమూ, అసహజమైన మన సిగరెట్ జీవితాలతో అసంతృప్తి కలుగుతుంది. యెన్ని పూర్వజన్మాల వాసనో పూర్వయుగాల్లో అనుభవించిన సహజ జీవనపు, నిగూఢ జ్ఞాపకమో, యీ కాఫీహోటళ్ళూ డబ్బు నెగేసే రోగులూ, ప్రేమలేక కులాసాగా మాట్లాడే కల్లబ్బు స్వార్ధ స్నేహితులూ, ఐడోఫారం కంపులూ అన్నీపోయి పొలాలమధ్యనో, చెరువుగట్లనో, పర్వతాగ్రాలనో నివసించాలని ప్రోత్సహించే రూపం ఆమెది.

ప్రొద్దునే ఆమెముఖం దర్శనం చేసింతరువాత దినమంతా నా శక్తులన్నీ కృశించేవి. యేదిచూసినా అసంతుష్టి, యెవర్ని చూసినా, విసుగు. యీశ్వరుడి దివ్యమంగళ విగ్రహాన్ని చూసి, ఆ ఆనంద మనుభవించిన భక్తుడివలె యీలోక సౌఖ్యాలు అల్పమనిపించాయి. యెవరు డబ్బు చేతిలోపెట్టినా, యెవరు కృతజ్ఞతతో నమస్కారాలు పెట్టినా వ్యర్థమనిపించింది నాకీర్తిగాని, "చెక్‌బుక్" గని నాకేమీ సంతుష్టి నివ్వలేదు. దినంలో యెక్కడ పువ్వుల్ని చూసినా ఉదార కార్యాలసంగతి విన్నా, సంగీతం చెవినితాకినా, ఆమె తీవ్రంగా జ్ఞాపకంవొచ్చి బాధకలిగేది.

యీ అశాంతి అంతా ఆమెమీద మోహంవల్లనా, ఆమెమీద వాంఛా, నన్నిట్లా బాధిస్తోంది అని ఆలోచించా నొకరాత్రి. ఆమె నన్నంగీకరించినట్టూ, నా హస్తాల్లో ఆమెను అదుముకున్నట్టూ భావించుకొని చూశాను. వెంటనే నాపైని, నాతుచ్ఛ కామంపైని పరిమార్చ్యాం కలిగింది మంచివాసనలతో మెత్తని రంగులతో నవ్వే గులాబీపువ్వుని

యెంగిలిముద్దు పెట్టుకున్నట్టే, చల్లని నిర్మలమైన చందమామను వేడి నిశ్వాసాలతో కావిలించుకున్నట్టే, శుభ వుదయ తేజస్సులో బూతులు మాట్లాడినట్లుంది. ఐతే నన్ను విడవని యీ వెర్రివేదనకి అర్థం ఆలోచించాను. కాని ఆ సమస్యకి అంతం కనపళ్ళేదా రాత్రికి అందమూ, యవ్వన ప్రారంభమూ, లేని ఆమెవల్ల యీ బాధ అసహజమైన భ్రమ, విపరీతమైన మాయ. దానినుంచి తప్పించుకోవాలి. మనసులో ఆమెని 'ఎన్‌లైర్జ్' చేసుకుని కాంక్షించవలసిన కారణమేమీ లేదని నా మనసుకి నేనే గట్టిసమాధానం చెప్పుకుని ఆ రాత్రికి నిద్రపోయినాను. మర్నాడా మెని చూడగానే; ఈమెలోని ఆ ఆకర్షణకి కారణం కనిపెట్టాలని వెతికాను, ఎందుకిట్లా హృదయాన్ని కలవరపెడుతూందని. నెమ్మదిగా చూచి ఆమెకళ్ళల్లో శాంతమైన సరస్సుల్లో ప్రతిఫలించే ఆకాశంకనపడ్డదో, యెగిరేపక్షుల వొచ్చీరాని నడక ఆమె గమనంలో తోచిందో, వొత్తుగా పెరిగిన గడ్డిపీడలు, ఆమె కుంతలాల గుబర్లలో కలిగాయో, దూరపు పర్వతాల నీలపు నునుపు వానలు కడిగిన గాలిపరిమళం, ఆమె దేహ కాంతిలో కరిగినట్లుందోగాని; చూసినకొద్దీ, ఆలోచించినకొద్దీ, వలలో కొట్టుకునే పక్షివలె మనసు మరింత తీరని వాంఛతో తప్తమయింది.

ఒకవారంలో జీవితం దుర్భర మయింది. అభిమానమూ, న్యాయమూ, స్నేహమూ, ధర్మమూ, అన్నీ త్యజించి, ఆమెపాదాలపైన పడి కన్నీళ్ళతో—యేమడగను? యేమిటంటే. యేం కావాలంటే, యే మని చెప్పను? నాకే తెలీదు; ఒకటిమాత్రం రూఢిగా నిశ్చయమయింది. ఆమె నాతో వుండాలి, నా యింటిని పువ్వులతోటీ, కాంతితోటీ నింపాలి. అంతవరకు నావాంఛ స్పష్టము. ఆమెనుంచి దూరంగా జీవించడం దుర్భ రం. కాని యెట్లా? యెవణ్ణో వొదిలి శీతారామయ్యతో వుండగా లేనిది, అతన్ని వొదిలి నాతో నివసించ కూడదా? కాని నేను సంఘంపట్ల ఆ సాహసాన్ని చూపగలనా? పోనీ ఆ కుటీరంలోనేవుంచి రహస్యంగా—

ఛీ—ఛీ—నా మనస్సు తిరగబడ్డది. పోనీ ఆమెను వేరే కాపురముంచి—వొస్తుందా?—యిట్లాంటి మనుష్యులు, డబ్బుకే అమ్ముకుంటారు దేహాన్ని ఆత్మనీ. శీతారామయ్య యిప్పుడామెకి మహాభారం. కాని ఆమెనిగురించి అట్లాంటి ఆలోచనలు చేసిన పాపానికి నా నాలిక కొరుక్కున్నాను. నా గుడ్డితనానికి, అహంభావానికి నామీద నాకు చాలా కోపంవచ్చింది. అతని బాధను తగ్గించినందుకై నేనే మడిగినా యివ్వదా అనిపించేది. కాని నమ్మిన నానించి అట్లాంటి కోర్కె రాగానే ఆమె కళ్ళు కష్టంతో కిందికి వాల్చడమూ, మెల్లిగా మొహంలోని దయ మబ్బులవలె కరిగి కోపకాంతి చంపల్ని ఆవరించడమూ, ఒక్కమాట లేకుండా మెడతిప్పుకొని పెదిమ కొరికే యేం చెప్పడమో తెలీక ఆమె వెళ్ళిపోవడమూ తోచి నన్ను బంధించేవి.

3

మెల్లిగా ఆమె వొంటిమీద సన్నని బంగారుగాజులూ, రాళ్ళ కమ్మలూ, చివరికి నానూ అన్నీ మాయమవుతోవుండడం నాకు కనపడ్డది. ముందు నా బిల్లులు సగంధర తగ్గించాను. ఒకరోజు వొంటింటో యెవరితోనో మాట్లాడుతూవుంటే నేను వినవలసివచ్చింది. ఆమె యెవరికో చీరెను యెనిమిది రూపాయల కమ్మింది. ఆకొన్నాటి చీరెను నేను చూశాను కొత్తది. యాభై రూపాయలుంటుంది. దానికి కొంచెం చిరుగుంది. దాన్ని తీసుకుని రూపాయలిమ్మని వాడు పోట్లాడుతున్నాడు. ఆ రూపాయలు ఖర్చు అయినాయి, లేవని యీమె అంటోంది. నేను నిశ్చేష్టితుణ్ణయిపోయినాను. యింటికి వెళ్ళి కవరులో యాభై రూపాయలు పెట్టి తీసుకోమని బతిమాలుతూ, శీతారామయ్యకు పంపాను. మర్నాడు వెళ్ళగానే ఆ రూపాయలు నా చేతులో పెట్టింది. మాట్లాడ్డానికి చేతకాక నేను వెళ్ళిపోయినాను.

"ద్రాక్షపళ్ళు ఆపిల్సు యిచ్చితీరాలా" అంది ఆమె కష్టంతో మర్నాడు.

"తప్పదు. యింకా యివ్వాలి. మీ స్థితిచూసి చెప్పక వూరు కున్నాను" అన్నాడు నోరు జారి.

"అట్లా అనుకోకండి. యివ్వవలసినవన్నీ చెప్పండి ఫరవాలేదు" అంది.

ఈ కళ్ళతోనే ఆమె క్రమంగా చిక్కిపోవడం అసహాయంగా చూశాను. భోజనం మానేస్తోందని తెలుసు. ఎప్పుడూ వికాసంగావుండే ఆమె మొహం కొంచెంగా వాడింది. ప్రియుడి జబ్బులోనూ, కాలుస్తున్న దరిద్రంలోనూ శాంతంగా ఆనందంగా తిరుగుతూవున్న ఆమె నడక కొంచెం మందగించింది. గర్వంగా ప్రపంచాన్నీ, విధినీ, ధిక్కరించి నవ్వే ఆమె పెదవి కిందికి జారింది. నే నెట్లా భరించను ?

ఆరోజు పొద్దున ఆమె నా దగ్గిరగా నుంచుంది.

"ఆయన వొంటో నెమ్మదిగానే ఉందండి, మీరెందుకు వృధాగా రావడం ?" అంది. రోగి మూలిగి నావంక చూడక గోడవేపు తిరిగాడు. యేంచెయ్యను ? "సరేలెండి. కాని, శీతారామయ్యగారితో కొంచెం మాట్లాడి వెడతాను" అన్నాను ఆమె వెళ్ళింది.

"నాదికాని వ్యవహారంలో జోక్యం కలగజేసుకున్నందుకు క్షమించండి. నన్ను వైద్యుణ్ణిగా గాక స్నేహితుడిగా చూచుకోండి. మీకు యింకా నెలలకొద్దీ వైద్యసహాయం అవసరం. నా దగ్గర్నించి వుచితంగా తీసుకోకపోయినా, బాకీకింద చూసుకోండి. కాని, మందు మానితేమాత్రం తప్పకుండా మొదటిస్థితికి వస్తారు."

అతని కళ్ళంబడి నీళ్ళొచ్చాయి.

"నాభార్య వొప్పుకోదు. ఇంక రాకండి మందు పంపకండి."

యింటికివెళ్ళి ఆలోచించి పరసగా నాల్గురోజులు నాల్గు పదిరూపాయలనోట్లు పేరులేకుండా పోస్టులో పంపాను.

4

పదిరోజులయింది, నేనా యింటివైపు వెళ్ళి. చేతి దూరంలోవున్న చల్లని కొబ్బరితోటలోకి వెళ్ళడం చేతకాక, యెండలో కాళ్ళు కాలుతూ గంతులు వేస్తున్నట్టుంది నా జీవితం. ఆమె త్యాగాన్ని తలుచుకున్నప్పుడు నా మామూలు వుదారాన్ని, ధర్మాన్ని తలుచుకుని, అంత నీరసపుపనులు చేసినందుకు నాకు సిగ్గేసింది. గుండె నిబ్బరం చేసుకొని యిటూ అటూ చూడక దమ్మిడీల దగ్గర్నించి వేలదాకా పోగుచేసి. కుబేరుడు కావాలి; లేకపోతే సర్వమూ త్యాగంచేసి శుష్కదరిద్రుడు కావాలి. అంతేకాని మర్యాదలకోసం, రూపాయి, అర్ధా చందావేసి, యేడుస్తూ చెల్లెళ్ళకు మేన పిల్లలకూ తిండిపెట్టి చీరలిచ్చే బతుకు ఎందుకొచ్చింది? సుఖంగా భోజనం ముందు కూర్చున్నప్పుడు కాళ్ళు కడుపులో పెట్టుకొని పడుకున్న ఆమె శీలం జ్ఞాపకంవొచ్చి తిండి సహించదు. చీట్లపేకతో క్లబ్బులో కాఫీతాగుతో కాలం గడిపే సంతోషసమయాన రాత్రింబవళ్ళు నిమిషం శాంతినెరక్క చాకిరీ చేసే ఆమె దృఢత్వం జ్ఞాపకంవచ్చి పేకపారేసి లేచేవాణ్ణి. ధీరత్వాన్ని. దేశసేవను, త్యాగాన్ని పొగిడితే నాకు సిగ్గయి ఆమె సంగతి చెప్పాలని నోటివరకు వచ్చేది. ఒకసారి క్లబ్బులో కొంచెం కదిపాను. వెంటనే పార్వతీశం, "అదిరా— శీతారాముడి ముండేనా. దాన్నా సాటి తీసుకొస్తున్నావు. అవును, యీమధ్య నువ్వ 'ట్రీట్ —

'షటప్' అన్నాను కళ్ళెర్రజేసి.

తరవాత యింక ఆ ప్రస్తావన రానేలేదు. కాని క్లబ్బులో మాత్రం మనుష్యులామెను మరచిపోలేదు.

"యింకా వాడితోనే వుందిరా? అడుగుబొడుగు యింకా మాట కడుతోంది గావును? యింతవరకు క్షవరం చేసింది. రోగాన్నంటించింది. యింక వదలకూడదూ, వాడి పీనిగని కళ్ళారాచూసి కాని వదలదు."

ప్రజల హృదయా లిప్పుడు శీతారామయ్యకోసం ద్రవిస్తున్నాయి.

రాత్రులుకూడా పక్కన పడుకుని ప్రాణాలన్నీ బైటికి దగ్గే ఆ నిర్భాగ్యుడి ప్రతి ఆయాసంలోనూ, తన ప్రాణాలు పొయ్యేట్లు బాధపడే ఆమె జ్ఞాపకం వొచ్చింది.

5

నాశ్రమ తీర్చేట్టు పొలాలమీదనుంచి గాలి వేస్తోంది. నీళ్ళల్లోంచి కప్పలు వింతగా నావంక చూస్తున్నాయి. చేతిలో బంతిపువ్వులూ, పొట్ల పువ్వులూ అందంగా కనపడ్డాయి. ఆమె కుటీరంబైట నుంచునివుంది. నన్ను చూడగానే యెందుకు మళ్ళీ వొచ్చావన్నట్టు చూసింది.

"వూరికే స్నేహానికి చూడ్డానికి వొచ్చాను. యిదీ యిష్టంలేకపోతే వెళ్ళిపోతున్నాను."

చప్పున నాచెయ్యి పట్టుకుని ఆమె, "మీరు రావడం మానేశాం తరవాత యెంతో వంటరిగా వుంది. ఆనందం కలిగించే అరగడియ కాలమూ జీవితంలోంచి మాయమయింది. తప్పకుండా రండి ప్రతిరోజూ రండి యిట్లా — సాయంత్రం—" అంత మాట్లాడేసరి చప్పున ఆగింది. కళ్ళంబడి వొచ్చే కన్నీటిని ఆపుకొని అవతలకి తిరిగి లోపలికి వెళ్ళింది. శీతారామయ్య దగ్గిర అరగంట కూచున్నాను. అతను అలసి కళ్ళుమూసు కోగానే, నన్ను బైట కుర్చీవేసి కూచోపెట్టి కాఫీ ముందరపెట్టి నుంచుంది.

"మీరు కూచోరా" — కింద నాపరాయిమీద కూచుంది. యెంతో వాడిలిపోయింది. బుగ్గలు కిందికి వేళ్లాడాయి. కళ్ళచుట్టూ నల్లటి లోతులు కనపడుతున్నాయి పాప మీమె కెట్లా సాయంచెయ్యటం? నేను పంపిన

నో ప్రేమి చేసిందో, వుపయోగించినట్లు కనబడదు. యిదివరకటి పాఠకంలో తా నెరిగిన ధననంతుల సంగతి మాట్లాడుకుంటూ, ఆ సాయంత్రపు గాలిలో కూచున్నాము. ఆమె నాదగ్గిరిగా, నావంక ప్రేమతో చూస్తూ పక్కన కూచుంటేచాలదూ. శుష్కించిన ఆమె దేహంగాని వాలిన ఆమె బుజాలుగాని, రేగిన ఆజుట్టుగాని, నావాంఛను అడ్డగించలేదు. ఆత్మనించి ఆత్మకి పిలుపులాగు తోచింది. అక్కడ కూచున్నంతసేపూ ఆమెని మనసుతో దగ్గిరికి పిలుస్తూనే వున్నాను.

"చివరికి మీకు పువ్వులన్నా తెచ్చి యివ్వాలనుకుంటాను. కాని కోపమొస్తుందని భయం."

"అవమానమంటే సహించలేను."

"అవమాన మేముంది?"

"నన్ను లోకువకట్టడం."

పెదిమ వొణికింది. యేపూర్వానుభవాలూ, కళ్ళు కనపడని పురుషత్వమూ, అహంభావంతో నిండి యే పశువులు కలిగించిన అవమానాలూ, యీమెనింత 'సెన్సిటివ్' చేశాయో?

"నే నెన్నటికీ మిమ్మల్ని అవమానంచెయ్యను. మిమ్మల్ని చూసి నప్పటినించి నా హృదయంలో కలిగిన పూజ్య భావమే నేను తెలియజేయ గలిగితే!—"

"మీరునన్ను "మీ" రన్నప్పుడే తెలిసింది."

పాపం యీ హృదయం, యీ మలిన ప్రపంచంనించి, యెంత బాధపడ్డదోకదా. యీ అభిమానమెంత గాయపడ్డదోకదా. నన్నని వెన్నెలలో ఆమె సెలవు తీసుకొని ఆనందంతో తృప్తితో యింటివేపు నడిచాను అమృదువైన వెన్నెట్లో యీసస్యాలూ, నీళ్ళూ, కీటకాలు తృప్తినిపొందిని ఆనందంతో విశ్రాంతి తీసుకున్నట్టు కనపడ్డది. నా జీవితానికి అర్థమూ, ఫలితమూ, పొందినట్లయింది నాకా రాత్రి

6

ఆనాడు ఆశ్వీజ పౌర్ణమి. నేను వెళ్ళేటప్పటికి అతనికి వ్యాధి యెక్కువగావుంది. చాలా మూలుగుతున్నాడు. యెప్పటివలె బైట జాకా మల్లెతీగ పక్కగా కూచున్నాము. మాటిమాటికి ఆమె లోపలికి వెళ్ళి వొస్తోంది. "నేను వెడతాను పోనీ, లోపల కూచోండి"

"అంత అవసరంలేదు. యీ కాసేపన్నా—" ఆగింది.

"సాయంత్రాలిట్లా మీతో మాట్లాడం అలవాటయింది, బద్ధక మెక్కువయింది, మీ మూలానే."

అతనికింత జబ్బుగావున్నా ఆమె ముఖంలో కొంచెం వేదనలేదు, ప్రేమతప్ప. ధీరత్వమా, అతనిపైని నిజంగా ప్రేమలేక విధ్యుక్తమనే భావంతో పరిచర్య చేస్తోందా ?

కాఫీ తెచ్చింది యెన్నాళ్ళనుంచో అనాలనుకుంటున్న మాట అనేశాను.

"మీరు నాకు కాఫీ యిస్తే నేను రాను. పోనీ ప్రత్యుపకారంగా మందు పంపితే ఒప్పుకోరు. మళ్ళీ నాకు మాత్రం అభిమానంలేదు ?"

"నేను మీ యింటికి వొచ్చినప్పుడు—" చప్పున సిగ్గుతో ఆగింది.
"వొచ్చినప్పుడు "
మాట్లాడలేదు
"చెప్పరూ ?"
"యేం లేదు "
"చెప్పాలి" బలవంతం చేశాను.
"నేను యింటికి రావడమేమిటి ?"

నాకు తట్టింది. యీమెని చూసి నా భార్య కూచోమనన్నా అంటుందా ?

"వొ స్తే!"

"వొ స్తే కాఫీ బదులు మందివ్వండి అనబోయినాను." లోపల దగ్గుతున్నాడు. వెళ్ళి చాలాసేపు రాలేదు. చుట్టూ వెన్నెల సూర్యకాంతి మీద విజయం పొందింది. తొట్టిలో చెంగల్వాలు విచ్చాయి. పావురాలు మూలిగాయి. గాలి ప్రారంభించింది. గడ్డిలో పచ్చిపూలు వూగాయి. చప్పున ఆమె పరుగెత్తుకొని వచ్చి 'ఒక్కసారి రండి' అంది.

శీతారామయ్య నెత్తురు కక్కుకుని పడిపోయినాడు. 'ఫిట్' తగ్గాక బైటవొచ్చి నుంచొని అంత ఆదుర్దాతోనూ, ధైర్యంతో తన నేమీ అంట నట్టు కావలసినది మాత్రం చేస్తో నుంచున్న ఆమె స్థయిర్యాని కాశ్చర్య పడుతూ నుంచున్నాను. సీత రాముడితో అడవికి పోయిందనీ, సావిత్రి యముడితో వాదులాడిందనీ, దుర్గమ్మ చీరెలు తగలపెట్టి ఖద్దరుసైను కట్టిందనీ, సూరమ్మగారు పాతివ్రత్యంమీద మహోపన్యాసమిచ్చిందనీ లొట్టలేసే మహానుభావుల పవిత్ర నేత్రాలకి దినదినమూ నిమిషనిమిషమూ, మనోవాక్కాయ కర్మలమీద యే పత్రికల్లోనూ పేర్లు పడని స్త్రీలు నిలిపే నిగ్రహం కనపడదు. యెంతకాలం సాధన చెయ్యకపోతే ఆ దృఢ ప్రజ్ఞ కలుగుతుంది? మొగుడు చచ్చాడని గుండెలు బాదుకొని ముఖారిరాగంలో రూపకతాళంలో పెంకు లెగరగొట్టే సావిత్రిభర్త పునర్జీవితుడైనాడంటే నమ్ముతారుగాని, యీ కులటలో పాతివ్రత్యమూ, నీమమూ గుర్తించ గలరా?

"వెడుతున్నారా?" వెనకనే ఆమె వొచ్చి నుంచుంది, కంఠంలో వుండమంటున్న ఆదుర్దా కనపడ్డది.

"ఈ రాత్రి నన్ను యింజక్షను యివ్వనియ్యాలి."

"అంత యెక్కువగా వుందా?"

దగ్గిరగా నుంచున్న ఆమెను 'ఫీల్' అవుతో నేను మాట్లాడలేదు.

"చెప్పరూ, చెప్పండి. నాతో చెప్పడానికి సంకోచించకండి."

నా ధైర్యం మీకు తెలీదన్నమాట ధ్వనిస్తోంది. చెయ్యిమీద చెయ్యేసి కళ్ళుపైకెత్తి నా కళ్ళలోకి చూసింది. అధిక ప్రయత్నంతో నా చేతులకి బుద్ధి చెప్పుకుని దూరంగా జరిగాను.

"ప్రమాదమేమీ లేదు. యీ నెలరోజులూ మందు లేకపోవడం చేత మళ్ళీ వెనకదోవ పట్టింది. మీ కాయనపైన నిజమైన ప్రేమవుంటే మీ అభిమానాన్నన్నా త్యాగం చేసుకుని ఆయనకి మందు యిప్పించండి" అన్నాను.

నా కంఠంలోంచి పొర్లి వచ్చే అనురాగ వాక్యాల్ని తొక్కిపడుతో కళ్ళు కిందికివాల్చి వూరుకుంది.

"నేను వెళ్ళి సామాన్లు తీసుకొస్తాను. మీరేం భయపడకండి"

వేళ్ళాడుతున్న ఆ చేతిని మాత్రం తాకకుండా వెళ్ళలేకపోయినాను. నిర్జీవప్రతిమవలె నుంచునివుంది. తిరిగి చూడక బైలుదేరాను. యిట్లా రోజూ ఈమెను చూస్తోవుంటే యెట్లా భరించడం? ఆశలేని యీ వియోగ వ్యధకో? యెన్నటికన్నా లాభంలేదా? విసుగు కలగదా ఆమెకు? ధనమూ స్వేచ్ఛా ఆకర్షించవా? యెంత చిత్రమో! ఒక్కసారీ శీతారామయ్యే. ఆతని స్థితీ, వ్యాధీ నాకు మనసుకే తట్టలేదు. అతనొకవేళ చచ్చిపోతే! ఆ పాడు ఆలోచనకి నాలిక కరుచుకున్నాను. కాని చచ్చిపోతే! ఆ తలపు నన్ను వొదల్లేదు. ఆ ఆశ కళ్ళముందు నుంచి తొలగదు. ఈ రాత్రి ఈ యింజక్షనే మానేస్తే చాలామట్టుకు నాకు మనోరధసిద్ధి కలుగుతుంది. ప్రేమ దేనికన్నా సంకోచించదుకదా! అని నా నీచత్వానికి నవ్వుకొని వెళ్ళాను.

పదైంది. విశాలమైన వెన్నెల సముద్రంలో ఆ రోగి తలదగ్గిర కూచున్న ఆ మహాపతివ్రతా మహాత్యంచేత ఆ గృహనావ తేలుతోంది. నా కాళ్ళచప్పుడు విని బైటికి వొచ్చింది.

"నిద్రపోతున్నారు. లేచిందాకా యిక్కడ కూచుందాము."

వెనక చిన్న పువ్వులపందిరీ మొల్లలవాసనా చిన్న కుటీరమూ, చుట్టూ పరిమితిలేని యీ తెల్లని సముద్రము నా పక్కన యీ వనితా— లోపలి అగ్నిని మరిచిపోగలిగితే! జ్వరమువంటి తాపంతో కుమిలిపోతు న్నాను. "భయంలేదుకదా?" అంది నెమ్మదిగా పాపం యింతవరకు శవంవలె పడివున్న ఆ మృతజీవి పక్కన వొంటరిగా కూచొనివుంది. యెట్లా యివ్వను శాంతం ఆ హృదయానికి? అతనికి జీవితమే నేనివ్వ గలిగితే మళ్ళీ యీమె నాకు కనబడుతుందా? ఆ ఆలోచనలో నా వుదా రత్వం నశించింది. అతను పోతేమాత్రం యీమె హృదయంలో యింకో మోహానికి స్థలం వుంటుందా? యింకో వాంఛ ఆ కళ్ళల్లో వెలుగుతుందా? యింకో గృహంలో ఆ కళ్ళు వెలుగుతాయా? యేమివ్వను యీమెకోసం? నా ధనం, మర్యాద, శీలం అర్పిస్తాను తృణప్రాయంగా.

"మాట్లాడరేం?"

"నిజం మాట్లాడతాను యేమీ అనుకోకండి. ఆ జాడ్యం కుదిరి ఆయన సంపూర్ణస్వస్థత పొందుతాడనే ఆశలు మీరిదివరకే వొదులుకొని వుండాలి. అవునా?"

"యేమో!"

సందేహమేమీ లేదని వుద్దేశ్యం పైకి నిజం చెపుతున్నాననుకుంటు న్నాను గాని, అంతరాత్మలో మాత్రం, ఆమెని బాధపెట్టాలని, అతనిమీద ఆ బంధనాన్ని గాయం చెయ్యాలని కోర్కె కలుగుతోంది.

"మేమెంత ప్రయత్నించినా కాలం జరపవలసిన వారమే కాని యింకేంలేదు."

మాట్లాడలేదామె. చంద్రుడు మెల్లిగా పైకి జరుగుతున్నాడు. నీడలు వూగుతున్నాయి. పున్నాగపువ్వొకటి తలమీద రాలింది.

"అది అతనికీ బాధే, మీకూ బాధే! కామా?" అని స్పష్టంగా అంది

"యీ సేవలేకపోతే నా జీవితమే ఆఖరు." అంది మళ్ళీ.

వూరుకున్నాను. యేం మాట్లాడను? మెల్లిగా ఆమె కంఠంలోంచి యీ మాటలు వొస్తున్నాయి. నాతోనో ఆ వెన్నెలతోనో చెప్పుకుంటోంది.

"తల్లిదండ్రులు లేనిదాన్ని, సమీపబంధువులు లేనిదాన్ని, భర్త నెరుగనిదాన్ని, యీ లోకానుభవం లేనిదాన్ని, ననొక్కడు మా బావ, నమ్మించి, ద్రోహంచేసి, తాననుభవించి ఒక ధనికుడైన బంధువుడికి అమ్మాడు. వాడు తనవాంఛ తీర్చుకొని తను అప్పున్న ఒక మిత్రుడికి దానంచేశాడు. తరువాత అనేక పశువులచేతుల్లో మారాను. అనేక విషయాలు నేర్చుకున్నాను. ఆ దుర్వృత్తినుంచీ, ఆ పరమ నరకంనించీ, విరక్తి పొందాలనుకున్నాను కాని మోక్షమందలేదు. ధనమూ, మానమూ, అందమూ మర్యాదాలేని స్త్రీ జలప్రవాహముమధ్య తృణము. యే దారి పొయ్యేవాడి అనుగ్రహానికో దోసిలి వొగ్గవలసినదే. అప్పుడు అప్పుడు నేర్చుకున్నాను. అప్పుడు తీసుకున్నాను యీ ప్రతిజ్ఞ. యెవరినించీ అధర్మంగా ఒక్క దమ్మిడీ స్వీకరించకూడదని. అవ్యాజంగా అడగకుండా యిస్తారు ధర్మాత్ములవలె ధనమూ సహాయమూ. వడ్డీతో శరీరమునించి దానివిలవను గ్రహిస్తారు. ఆ మహాపంకంలోంచిబైటపడే సాధనమెరక్క మృత్యువు నాశ్రయింపబొయ్యే నన్ను చెయ్యిజాచి పైకిలాగి వుద్ధరించారీయన. యీయన పురుషసింహం; దుర్మార్గులలో దుర్మార్గుడు; కాలాంతకుడు. అతను తన పట్టమహిషిని చేసుకుని తన స్నేహిత బృందంచేత నన్నారాధింప చేశాడు. నా మాట శాసనము. నా కనుసన్నలు రాజ్ఞీవచనాలు, నాకోపము ప్రళయావసానంగా జరిపాడు. యాభై వేల రూపాయల ఆస్తిని నన్నలంకరించేందుకు, నాకు నైవేద్యంగా, నా ఆనందానికై మూడేళ్ళలో వెదజల్లాడు, నా కదంతా కావాలా? కాని యెంత విలువైనదీ

నాకు స్వల్పమని ఆయన వుద్దేశ్యపడీ ధనవ్యయంలో తన ఆనందాన్ని అనుభవించారు. నావల్ల నాకోసం యీనాడీ స్థితిలోపడ్డ యీయనకి నేనెంత సేవచేస్తేమాత్రం రుణం తీర్చుకోగలనా ?"

ఆ మాటలు నిద్రపోయ్యే దానివాటివలె మెల్లిగా ఆగిపోయినాయి. నేను ఆలోచిస్తూ కూచున్నాను. నీడ మా మీదికి జరిగింది. కొంగ ఒకటి చింతచెట్టుమీదనిలచి విడవకండా యేడుస్తోంది. రోగి లేచాడు. లోపలికి వెళ్ళి యింజక్షను యిచ్చాము. నిద్రపోగానే బైటవొచ్చి నుంచున్నాము ఆ రాత్రి నాకామెనించి కదలానని లేదు. కాని వెళ్ళితీరాలి. "నేను వెడతానింక." ఒద్దని ఆమె కళ్ళంటున్నాయనుకున్నాను. ఆమె మాట్లాడ లేదు. నాకు కదలాలనిలేదు. ఏం మాట్లాడను? ఆమె కథ విన్నతరవాత ఏ మాటలు మాట్లాడడానికీ పేలపంగాతోచింది. యింకోవిధంగా ఓదార్చే సాహసంలేదు. ఒక మాటతో చూపుతో నన్ను మాడిస్తే, ఎన్నటికన్నా ఆ గాయం మానుతుందా ?

నా మాట వినండి మందివ్వకపోతే అట్టేకాలం ఆశలేదు."

ఆశ లేకుండా పోవాలనే కదూ మీ వుద్దేశ్యం?"

ఉలిక్కిపడ్డాను.

"ఏమిటది యిట్లాఅంటున్నారు?"

"ఏం లేదు. యీ చాకిరి తప్పిపోయి నేను జీవితంలో సుఖం అనుభవించా లనిగా?"

"మొత్తానికి మీరు పడేశ్రమను చూస్తేమాత్రం భూలోకంలో యింతత్యాగమింకా వుందని సంతోషించాలో లేక మీవంటివారి కింత యిబ్బంది తటస్థించినందుకు దుఃఖించాలో, తెలీటం లేదు."

"ఆ రెంటిలో ఒకటీ న్యాయంకాదు."

"నేను వెడతాను"

ఆమె మాట్లాడలేదు.

"ముందుసంగతి చెప్పండి. పంపనా మందు?"

అంగీకారంగా వూరుకుంది.

"నేను ఉదయాన రానా?" కొంచెం వూరుకొని "సాయంత్రాన రానా?" అన్నాను.

"ఆ, ప్రొద్దున్న ఆయనకోసం, సాయత్రం మీకోసం సరేనా?"—

"మరి మీరు బిల్ పంపితీరాలి."

"పంపితే?"

"సందేహ మక్కరలేదు. బిల్లులు తిరక్కొట్టంలెండి" అని చిన్నగా ప్రయత్నపూర్వకంగా నవ్వింది.

"పంపించ వద్దనరుగదా?"

"అది వీలులేదు."

"బిల్లులసంగతి చూచుకొందాం. కాని నిజంగా నయంగా వుండద్దూ?"

"చూద్దాం నయంగా వుండక యేం చేస్తుంది."

"నన్ను సంతోష పెట్టటానికి అంటున్న మిమ్మల్ని చూస్తే నాకు, నమస్కారం చెయ్యాలో జాలిపడాలో తెలీటంలేదు. మీరే మమ్మల్నిట్లా, జాగ్రత్త తీసుకోకపోతే యేమయ్యేవాళ్ళం" నాచేతులు రెండూ పట్టుకుని మొహాన అద్దుకుంది. ఆమెని రొమ్మున చేర్చుకుంటే ఆ నిమషాన ఏమీ అనదనిపించింది కాని అంతనీచంగా "యెడ్వాన్ టేజ్" తీసుకుంటానా?

7

నెలకాగానే బిల్ పంపమని అడిగింది. పంపేను. అధికమైన దరిద్రంలో యెట్లా యిస్తుంది? కుర్రవాడితో అయ్యగారిని భోజనంచేసి రాత్రికి ఒక్కసారి తప్పకుండా రమ్మని చెప్పిందట.

నా బైస్కిల్ చప్పుడు విని బయటికి వొచ్చింది. నా సైకిలు దీపం ఆ యింటిముందువున్న యెర్రపువ్వుల తీగపైనించి ఆమెమీద పడ్డది. తెల్లని శుభ్రమైన చీరకట్టుకుంది. జుట్టు చాలా అల్లరిగా దువ్వి పువ్వులతో నవ్వుతున్నట్లు లంకరించింది. యెన్నాళ్ళయింది నేనామెను అట్లాచూసి? యెక్కడిదో ఒక జాకెట్ కూడా తగిలించింది. యెందుకన్నా యీ వేషం? ఏదన్నా ప్రయాణమా? యెవరన్నా వొస్తున్నారా? కాని పొట్టిచేతుల రెవికతో చంపల జీరలాడే జుట్టుతో చిరుగులచీర కట్టుకుని రోజూ వున్నప్పుడే సహజంగా అందంగా కనపడేది. యెందుకు? ఇట్లా ఈ రాత్రికి ఈమెని శుభ్రం కమ్మని అడిగేటంత ఆరోగ్యం వచ్చిందా రోగికి? సరాసరి నన్ను వొంటింటోకి తీసుకెళ్ళింది. ఆ యింటో ఒక పక్క సామానంతా తీసేసి నులకమంచం వేసి, తన చేతులతో వుతికిన ముడతల దుప్పటినొకటి దానిమీద పరిచి వుంచింది. పక్కన ఒక పాత కుర్చీ, గూట్లో కంచెంబులో ఆకులు పువ్వులు, పక్కన తమలపాకులు వున్నాయి. అత్తరువాసన కొంచెంగా యెక్కణ్ణించన్నా వస్తోందేమో. నన్ను కుర్చీమీద కూర్చోమని తానెదురుగా సిగ్గునటిస్తో నుంచుంది. అంతా కొత్తగా వికారంగా, కనిపిస్తోంది నాకు. మాట్లాడితే యేమౌతుందో అన్నట్టు, అట్లానే కూచున్నాను. ఆమె అట్లానే నుంచుంది. గూట్లో దీపం నిదానంగా వెలుగుతోంది. పక్కగదిలో బాధతో కూడిన రోగి వూపిరి వినపడుతోంది. యింక వుండలేక, "మాట్లాడరేం" అన్నాను.

"యేముంది, నేను సిద్ధంగానేవున్నాను" అని పక్క చూపుతో లేనిసిగ్గుతో నన్ను పలకరించింది.

"యెందుకు" అన్నాను కొట్టుకుంటున్న హృదయంతో. నేను తనని అన్యాయంగా క్రూరంగా హాస్యం చేస్తున్నట్టు నావంక చూసింది.

"మీయిష్టానికి" అన్నది.

తెలుస్తున్నది నాకు.

నావాళ్ళు వొణికింది. కళ్ళుతిరిగాయి.

యేమిటిది ? యెందుకిట్లా చేసింది ? చప్పున ఆలోచించాను.

"యిట్లా కూచోండి"

మంచంమీద కూచుని నాచేతిమీద చెయ్యేసింది.

"యెందుకిట్లా ?"

"మీ రుణం తీర్చుకునేందుకు."

"యిట్లానా ?"

"నాకు చాతైన విధం యిది వొక్కటే. యీ శూన్య గృహంలో యింకేమీలేదు."

"కాని మీ కంగీకారమేనా ?"

"అంగీకారంతో ప్రసక్తిలేదు. ధర్మం"

"పోనీ నా కంగీకారమా ?"

"మీ కిష్టంలేదా" అని వోరగా చూసింది.

"యెందుకనుకున్నారట్లా ?"

"యింతలోకం చూసింతరువాత అంతమాత్రం తెలుసుకోలేనూ !"

"లోకానికి విరుద్ధంకూడా వుంటుం దక్కడక్కడ."

"కాని మీ విషయం నాకు నిశ్చయమే."

"యెప్పణ్ణించి ?"

"మొదటిరోజునుంచి."

"ఐతే యింత ఆలస్యంచేసి బాధ పెట్టారేం ?"

"యింత దరిద్రం పట్టందే ?"

"కాని యిది ధర్మమా ?"

"నాబోటి కులటలకు ధర్మమనేది వుందా ?"

"మీరు నా మనసులో మహాపతివ్రతలలో వొకరని తెలీదూ?"

"అదే నిజమైతే వాంఛ యేమిటి?"

"నాలోని మగాని దావాంఛ. నాది కాదు."

"దానికే చెల్లిస్తున్నాను, బిల్."

"నా యెడల అన్యాయంకాదూ?"

"యేది?"

"నీ హృదయం లేని దేహంతో నేను సంతృప్తిపొందు తానను కోడం."

"మీరు పొందరు. మీలోని మృగం పొందుతుందను కున్నాను."

"ఇదికాదు నేనుకోరేది."

"యేది?"

"హృదయం."

"అది పరాయత్తం"

"మరి దేహాన్ని అమ్ముతున్నారా, వేశ్యవలె."

"వేశ్యకన్నా అధమంగా, వుచితంగా వుపకారం పొంద మంటారా?"

"మిత్రుడిదగ్గిర్నించి"—

"నాకు మిత్రులు లేరు, వుండరు."

"ఐతే నాకీబిల్ అఖ్కర్లేదు."

"ఐతే యింక మీ సహాయం మాకొద్దు."

"తప్పదా?"

"తప్పదు."

ఆలోచించాను నుంచుని.

"పోనీ నాబిల్ విలువమాత్రం తీసుకుని వెళ్ళనిస్తా? అన్యాయంగా యెక్కువ తీసుకోడం తప్పుకదా?"

"సరే."

నాచేత్తో ఆమె చెంపల్ని తాకాను.

"యీ త్యాగానికై యెంత రక్తం మీ హృదయంలోంచి వాలికి వుంటుందో నాకు తెలుసు" అన్నాను.

"బిల్ తీరిందికాని మీ వాత్సల్యం తీరలేదు." అని దగ్గిరికివచ్చి నా ముఖాన్ని పట్టుకుని ముద్దుపెట్టుకుంది.

"ఈ జన్మలో నేను పంపగల బిల్లుల మొత్తమంతా తీరింది" అన్నాను.

★